

צורך והכרח להגדיל ולהרחיב עוד יותר את „בית רבינו“, ועד להגדלה והרחבה שהיא באופן דפריצת גדר, „פרצת“ (בגימטריא 770), כמו בנין בית חזק³².

וע"פ האמור לעיל ע"ד גודל העילוי ד„בית רבינו שבבבל“ – ש„נסע מקדש וישב שם“, והוא מקום המקדש גופי דלעתיד, ועד שבו יתגלה מקדש העתיד ומשם יחזור לירושלים – מובן גודל הזכות דכאו"א מישראל להשתתף בגופו ובממונו³³ (וכל המרבה הרי זה משובח) בבניית „בית רבינו שבבבל“, כהכנה לירידת והתגלות מקדש העתיד תיכף ומיד ממש.

(קונטרס בענין מקדש מעט זה בית רבינו שבבבל - סה"ש תשנ"ב ע' 465)

32) ועד להנחת אבן פינה.

[בערב ח"י אלול שנת תשמ"ח נערכה הנחת אבן פינה להגדלת והרחבת בית הכנסת ובית המדרש דליובאוויטש שבליובאוויטש, במעמד כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהניח האבן פינה בידי הק'. המו"ל].

33) ע"ד ובדוגמת בית המקדש – ש„הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם כו“ (רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב).

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>
To DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

חוקת

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כג

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

א. הנסים ב'נחלי ארנון'

כבר דובר פעמים רבות אודות הכלל שקובע רש"י לגבי פירושו על התורה – „אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא...¹ – שכיון שבאמצעות האגדה מתכוון רש"י ליישב את המקרא, אין הוא מדייק בציטוט האגדות דוקא בלשונן², אלא מצטטן לעתים קרובות בניסוח שונה המתאים יותר לתוכן פירושו.

דוגמא בולטת לכך אנו מוצאים בפירוש רש"י בפרשתנו:

על המסע והחניה, ויחננו מעבר ארנון...³ מספרת התורה: „על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה ואת הנחלים ארנון. ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב⁴. רש"י מפרש, שבכך רומזת התורה ל„נסים הגדולים“ שהתרחשו בנחלי ארנון. וכפי שמפרט רש"י בהרחבה רבה, שאלה היו „הרים גבוהים והנחל עמוק וקצר“, והדרך שבה היו ישראל צריכים ללכת עברה בנחל. והאמוריים התחבאו במערות ההרים, בתכנם, שכאשר יעברו ישראל „נהרגם בחצים ואבני בליסטראות“. אך הקדוש־ברוך־הוא עשה נס, ש„נודעזעו ההר של ארץ ישראל .. ונתקרב לצד הר של מואב .. והרגום“. וזוהי המשמעות של „אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב“ – „ההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב“.

בהמשך לכך אומרת התורה⁵, ומשם בארה, היא הבאר אשר אמר ה' למשה אסוף את העם ואתנה להם מים“. רש"י מפרש, שזוהו המשך לנסים שבפסוק הקודם. והמשמעות הפשוטה של הפסוק היא: „משם בא האשד אל הבאר, כיצד, אמר הקדוש־ברוך־הוא, מי מודיע לבני הנסים הללו, המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו, לאחר שעברו חזרו ההרים

למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרגים וזרועות ואיברים ומוליכן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה“.

ב. נס אחד או שני נסים?

המקור לפירוש זה, שהפסוקים רומזים לנסים אלו, הוא במדרש תנחומא⁶ ובמדרש רבה⁷ במקום זה. אך יש הבדל מהותי בין פירוש רש"י לבין המדרשים בתיאור הנס⁸ לגבי האופן של „והרגום“.

במדרש נאמר, שחלק מה„אוכלוסין“ נכנסו למערות, שהיו בהרים למעלה, וחלק מהם היו בתוך הנחל, והתרחשו שני נסים: א) האוכלוסין שהיו במערות נהרגו על ידי שההרים נצמדו זה לזה⁹, ונכנסו שדים של הר זה לתוך מערות¹⁰. ב) הנס השני היה בכך ש„הבאר ירדה לתוך הנחל ומתגברת שם (המים שבה) ואבדה כל האוכלוסין (שבנחל) כדרך שאבד אותן הים (בקריעת ים סוף)“.

ואילו רש"י מזכיר רק נס אחד¹¹ – את הריגת האמוריים שהתחבאו במערות – ומשמיט את נס הבאר אשר הציפה את הנחל והטביעה את האמוריים שם.

יש להבין: אמנם, יש לומר, שפשוטו של מקרא מחייב שהיה כאן נס, ולא שני נסים,

אך בכל זאת רש"י עצמו מפרש, שלפי הפשט משווה כאן הפסוק את נסי נחלי ארנון לנסים בים סוף, כפי שהוא מבאר את המילים „את והב בסופה ואת הנחלים ארנון“: „אשר יהב להם והרבה נסים בים סוף .. כשם שמספרים בנסי ים סוף, כך יש לספר בנסי

(6) פרשתנו כ.

(7) במדב"ר פי"ט, כה.

(8) נוסף על כו"כ שינויים בלשון. – אחדים מהם נת' לקמן סעיף ד ואילך.

(9) אבל רק ראשי ההרים, שלכן לא נהרגו אותם שבנחל (מהרז"ו) לבמדב"ר שם. וראה ל' תרגום ירושלמי כאן (פסוק טו).

(10) לשון המדרש במדב"ר שם. ועד"ו בתנחומא שם.

(11) ראה גם תיב"ע ות"י כאן. וראה גם במדב"ר סוף

פרשתנו (וראה לקמן תחילת סעיף ה).

פרץ“, ודרשו חז"ל²³ „זה משיח, שנאמר²⁴ עלה הפורץ לפניהם²⁵“.

... בשלימות דמספר שבע (שבע מאות ושבעים) נרמזת גם שלימות עבודתו של רבינו במשך כל ימי חייו, שבע עשיריות שנים, שבעים שנה (תר"ם – תש"י), ועד לגמר ושלימות עבודתו בעשור השביעי בחצי כדור התחתון (מהבית שמספרו שבע מאות ושבעים), כולל גם המשך העבודה בשנים שלאח"ז ע"י דור השביעי, „כל השביעין חביבין“²⁶ – שעי"ז נעשית השלימות דמעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות בכל שבעת הארצות שבעולם, ותיכף ומיד „יוסיף אדני שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל גו'“, עי"ז ש„פרצת (בגימטריא שבע מאות ושבעים) עליך פרץ“, „עלה הפורץ לפניהם“.

ובכל זה ניתוסף הדגשה יתירה בתקופה האחרונה:

העבודה דהפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה מ„בית רבינו“ (770)“ הולכת ונמשכת וביתר שאת וביתר עוז גם לאחרי (עשר שנים האחרונות ב)חיים חיותו בעלמא דין, יותר מארבעים שנה (תש"י – תש"נ), באופן ד„נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע“²⁷, ונמצא, ש„בית רבינו“ (770)“ הוא בבחינת „תלפיות“, „תל שכל פיות פונים בו“²⁸, יותר מיובל שנים (ת"ש – תש"נ), „עד עולם“²⁹.

וענין זה מודגש עוד יותר כשרואים במוחש שהולך וניתוסף ביתר שאת וביתר עוז במספר בנ"י שבאים ל„בית רבינו“, „ברוב עם הדרת מלך“³⁰ (כולל גם „מאן מלכי רבנן“³¹, ובפרט נשיא (מלך) הדור), ונעשה

(23) אגדת בראשית ספס"ג. וראה ב"ר ספפ"ה ובפרש"י.

(24) מיכה ב, יג.

(25) ולהעיר, ש„בית משיח“ בגימטריא „פרצת“ (770). ודו"ק.

(26) ויק"ר פכ"ט, יא. וראה ד"ה באתי לגני השי"ת בתחלתו. ובארוכה – ד"ה זה תשי"א.

(27) תבוא כט, ג.

(28) ברכות ל, א.

(29) שמואל"א א, כב ובפרש"י. ירושלמי ברכות פ"ד ה"א. וראה קידושין טו, א. מכילתא

ופרש"י משפטים כא, ו.

(30) משלי יד, כה.

(31) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב – ברע"מ.

לירושלים (כנ"ל).

ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בשמו¹⁴ של "בית רבינו" שבדורנו: "רבינו" – ב' שמותיו רומזים על הגאולה: שמו הראשון – יוסף – ע"ש "ביום ההוא יוסיף אדניי שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים גו' ומאיי הים גו' ואסוף נדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ"¹⁵, ושמו השני – יצחק – ע"ש הצחוק והשמחה ששלימותה בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כמ"ש¹⁶ "אז ימלא שחוק פינו", "אז דייקא, לעתיד לבוא¹⁷, כשיאמרו ליצחק (דוקא) "כי אתה אבינו"¹⁸.

ו"בית (רבינו)" – מספרו שבע מאות ושבעים¹⁹, וע"ש מספר זה נקבע שמו אשר יקראו ל"בית רבינו" בפי כל ישראל, "770"²⁰, שמספר זה הוא הגימטריא ד"פרצת", ע"ש "פרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²¹, שרומז שמבית זה אורה יוצאה לכל ד' רוחות העולם, ובאופן של פריצת גדר, שכל ד' רוחות העולם מתעלים לדרגת ארץ ישראל ("עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"), כולל ובמיוחד שכל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבכל העולם נקבעים בארץ ישראל ומתחברים לבית המקדש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, עליו נאמר²² "פרצת עליך

14) כידוע שהשם מורה על תוכנו ומהותו של הדבר הנקרא בשם זה (תניא שעהיוה"א ספ"א. וראה בארוכה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) ס"א וש"נ).
 15) ישע"י יא, יא-יב.
 16) תהלים קכו, ב.
 17) משא"כ בזמן הגלות, ש"אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז, שנאמר אז ימלא שחוק פינו" (ברכות לא, א).
 18) ישע"י סג, טז. שבת פט, ב.
 19) להעיר מהנהגת גדולי ישראל שלמדו רמזים והוראות בעבודת ה' גם מעניני חול כיו"ב (כמו מספר הקרון במרכבת המסע, שהו"ע עראי, ועאכו"כ בנוגע לבית קבוע), ובפרט בנדוד"ש שהמספר נעשה שמו של הבית, כבפנים.
 20) הן בלשון הקודש – שבע מאות ושבעים, הן באידיש – זיבן זיבעציק, והן בלשון המדינה (אנגלית) – "סעועון סעועונטי".
 21) ויצא כה, יד.
 22) וישב לה, כט.

נחלי ארנון"¹² – ואם כך, פשוטו של מקרא מתאים לדברי המדרש שגם בנחל נעשה על ידי הבאר נס "כדרך שאבד אותן הים"?

יותר מכך: בהמשך מספרת התורה שישאל אמרו שירה, ותוכן השירה קשור רק לבאר. לפי המדרש, שהבאר עצמה הטביעה את האמוריים (חלקם), מובן מדוע שירת ישראל היא על הבאר, אך לפי רש"י יוצא, שעל עצם הנס שבאמצעותו נצלו ישראל מן האמוריים, הם לא אמרו שירה, ושירתם היתה רק על ענין הטפל לנס – שהבאר הודיעה לישראל על הנס?

ג. "אשד" – שפך דם האמוריים

לפי האמור לעיל, שרש"י מביא רק אגדות המיישבות את דברי המקרא, מובן הדבר:

בהמשך הפסוק, "ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב" נרמז רק הנס של "ההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב", אך אין כאן רמז על הנס שמי הבאר הטביעו את האמוריים בנחל¹³. ואין לומר שגם זה נרמז במילים, "ואשד הנחלים", כי מלשון הפסוק מוכח ש"אשד (שפך) הנחלים" היה תוצאה של "אשר נטה...". לפיכך מסביר רש"י, שהמשמעות של "אשד הנחלים" היא "שפך הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם", במערת שבהרים – כאשר "ההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב" והרג את האמוריים שבמערות, נוצר ה"שפך" מדמם אשר נשפך לנחל.

לעומת זאת לפי המדרש, אשר אינו צמוד כל כך ללשון הפסוק, הרי כיון שהתורה משווה את הנסים שבנחלי ארנון לנסים בים סוף, מוסבר במדרש¹⁴, שגם בנחל התרחש נס

12) ועד"ז הוא בת"א ותרגום ירושלמי כאן – אבל בתיב"ע מפרש ע"ד הש"ס ברכות נד, סע"א ואילך (הובא לקמן בפנים ס"ח). וראה חזק"א מהרש"א שם. צל"ח (ענף יוסף לע"י) שם [ולביאורו, שלדעת הת"א היו מותרין המצורעין ליכנס למחנה בשעת הילוך מסעות – יומתק (גם ע"ד ההלכה) הא שרש"י (בפי' עה"ת) פי' כהת"א, כי מפרש"י נשא (ה, ב) מוכח שגם רש"י ס"ל כן (ראה לקו"ש חי"ח [המתורגם] ע' 149 הערה 24).
 13) וצע"ק לשון רש"י כמ"פ "נסים", נסי' – ל' רבים.
 14) ראה לשון המדרש שבהערה 10: לכך הקיש (הכתוב) את והב בסופה לנחלי ארנון.

בדומה לנס בים סוף, למרות שהפסוק אינו רומז לנס זה.

ד. ההבדלים בין לשון רש"י והמדרש

לפי זה ניתן להבין מספר הבדלים בניסוח בין פירוש רש"י לבין דברי המדרש על הפסוק, ומשם בארה":

(א) במדרש נאמר שכדי לפרסם את הנסים, ירדה הבאר "לאותן המערות" שבהן נהרגו האמוריים. ואילו רש"י אומר שהבאר "ירדה לתוך הנחל".

(ב) במדרש נאמר, והוציאה גולגליות וזרועות ורגלים שאין להם חקר". ואילו רש"י אומר שהבאר "העלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים".

– את לשון רש"י האומר "זרועות ואיברים" ולא "גולגליות וזרועות ורגלים" כנאמר במדרש – ומצד שני לשון רש"י "איברים" כולל גם את הזרועות, ומדוע הוא מזכיר את ה"זרועות", בנפרד –

– ניתן להסביר: הקדוש-ברוך-הוא רצה להראות לישראל שלא רק שהם נצלו מאוייביהם סתם, אלא גם מאיזה סוג אוייבים הוא הצילם – מצבא של גבורים. ולכן הוא הראה להם באמצעות הבאר את הזרועות, שבהן ניכרת גבורתו של האדם.

אך אילו היה הקדוש-ברוך-הוא מראה להם זאת באופן שהבאר היתה מעלה רק את זרועות ההרוגים והיתה משאירה את האיברים האחרים, הרי היה זה נס בתוך נס, ללא תועלת ומטרה, ניסא למגנא¹⁵ – ולכן לא העלתה הבאר רק את הזרועות, אלא את כל האיברים – כולל גולגליות ורגלים.

רש"י משמיט את המילים – "שאין להם חקר" כי אין לכך רמז בפשוטו של מקרא. ויותר מכך – חידוש גדול כל כך צריך היה לפחות להירמז בפסוק, לפי דרך הפשט.

אך אין מובן: מדוע מוסיף רש"י על המדרש את "דם ההרוגים"? – דם – מאן דכר שמייה!¹⁶

15) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 53. וש"נ.
 16) אבל להעיר מרד"ל לבמדב"ד שם ס"ק סג.

אלא, רש"י ממשיך בשיטתו: הרי רש"י מבאר, כדלעיל, ש"ואשד הנחלים" הוא שפך הדם שנכנס לנחל. ולכן, כאשר אומר הפסוק "ומשם בארה" הכוונה היא – "משם (מהנחל) בא האשד (שפך הדם) אל הבאר" – רש"י אינו יכול לומר כבמדרש, שהבאר נכנסה למערות – כי בפשוטו של מקרא נאמר שה"אשד" היה בתוך הנחל. ולפיכך צריך רש"י לומר, והבאר ירדה לתוך הנחל".

ולכן מוסיף רש"י, "ודם ההרוגים", ואדרבה: הוא כותב זאת בהתחלה, כי הפסוק מדבר אודות "שפך הנחלים", המשמעות הפשוטה של "אשד", וזה ייתכן דוקא כאשר יש דם, דבר שנשפך – "שנשפך דם אמוריים" – בעוד אשר לגבי זרועות ואיברים בלבד לא ייתכן מושג של "שפך" –

אלא שב"אשד" של "דם ההרוגים" היו גם "זרועות ואיברים"¹⁷.

ה. מדוע מוסיף רש"י משלו?

אך יש להבין: בפירוש רש"י על "ומשם בארה" יש עוד שני שינויים מהותיים נוספים לעומת דברי המדרש:

(א) רש"י מוסיף בפירושו, המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו". אמנם, המשל לקוח ממקום אחר במדרש¹⁸, ששם מובא הסיפור בקצרה, אך במקום זה במדרש, שבו מסופר הפירוש שרש"י מביא בפירושו כאן, אין המשל מוזכר¹⁹.

(ב) במדרש כאן¹⁰ נאמר, שלישראל נודע על הנס כאשר "חזרו לבקש את הבאר וראו אותה שהיא יוצאה .. מתוך הנחל ומוציאה איברים איברים". ובגמרא²⁰ נאמר שראו זאת שני מצורעים אשר שהו מחוץ למחנה. ואילו רש"י

(17) ולכן לא כתב רש"י זה לעיל בד"ה ואשד הנחלים, כי שם מוכח רק שה' שפך (של דם), משא"כ כאן שהבאר הודיעה הנסים צ"ל שבשפך זה היו גם זרועות ואיברים. (18) במדב"ר סוף פרשתנו. והוא ע"פ ש"ס שבת י, ב. וראה לקמן בפנים סעיף ו.

(19) להעיר שבדפוס ראשון דרש"י לא הובא המשל. אבל נמצא בדפוס שני דרש"י, ברוב כת"י רש"י שתח"י ובדפוסים שלפניו.

(20) ברכות שם. וראה לעיל הערה 12. – ביאור גמ' זו ע"ד הקבלה ראה תורת לוי"צ ע' שסג.

משנה מדברי המדרש והגמרא ואומר שהבאר עצמה הודיעה זאת לכולם על ידי שהיתה "מוליכתן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה".

מהו הכרח לשני שינויים אלו לפי פשוטו של מקרא? והרי, לכאורה, אדרבה: מתאים יותר לפי הפשט שרש"י יאמר כדברי המדרש בשני פרטים אלו:

(א) מטרת המשל היא להגדיר את הבלתי מובן מן הנמשל. אך בענייננו אין חסר דבר בהבנת הנמשל. הסיבה לכך שהקדוש-ברוך-הוא מודיע לישראל אודות הנסים שעשה להם מובנת ביותר ובפשוטות²¹ ואינה דורשת ביאור. ובכלל, מה מוסיף המשל שמביא רש"י לענין זה?

(ב) אפילו בן חמש למקרא מבין שהקדוש-ברוך-הוא אינו מחולל נס לחנם¹⁵, ויש צורך בסיבה מיוחדת כדי שהקדוש-ברוך-הוא ישנה את מערכות הטבע. ומדוע, איפוא, מסביר רש"י שכדי להודיע על הנס חולל הקדוש-ברוך-הוא נס מיוחד – "מוליכתן סביב המחנה" – ואינו מסביר כבמדרש, שבני-ישראל גילו זאת בעצמם בדרך הטבע²², כדלעיל?

ו. נתת פת לתינוק הודיע לאמו

בעצם המשל שרש"י מביא "נתת פת לתינוק הודיע לאמו" – לא מובן:

לכאורה, אין המשל דומה לנמשל: במשל אין ההודעה נמסרת לתינוק, אלא "לאמו", ואילו בנמשל הודיע הקדוש-ברוך-הוא על הנס לישראל, לתינוק שבמשל. וכן: מהי המשמעות בבחירת הדוגמא של "נתת פת", והרי, אדרבה: "פת" זהו דבר הכרחי, ואילו הנמשל "מי מודיע לבני הנסים הללו" מדגיש דבר שאינו הכרח, אלא פעולה הנעשית עקב חיבה יתירה וכו'.

(21) להעיר על ההדגשה דפרוטום הנס – בכ"כ כתובים בנוגע להנסיים במצרים (לדוגמא וראו ז', י. יז. שם ה, ו. שם ט, יד. כט. ר"פ בא).

(22) ובמדב"ר שבהערה 18 משמע ישראל לא חזרו לבקש הבאר, כ"א ראו האשד כשעברו הנחל דרך הילוכם. ולהעיר מ"סא בפרש"י כאן (סד"ה ואשד). אבל בכל אופן אינו מתאים עם המפורש בפרש"י בד"ה ומשם בארה שהבאר "מוליכתן סביב המחנה".

גאולתכם".

... יש לבאר כהנ"ל בנוגע ל"בית רבינו שבבבל" בדורנו זה – ביתו

(בית הכנסת ובית המדרש) של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:

... בדור זה, דור האחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה,

מסיימים ומשלימים "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸ לעשות מארץ העמים ארץ ישראל גם במקום היותר תחתון דארץ העמים, חצי כדור התחתון (שבו לא הי' מתן תורה⁹), אשר, ע"י העלאת המקום היותר תחתון מעלים גם את כל שאר המקומות דארץ העמים¹⁰, וענין זה נעשה ע"י "בית רבינו" שבחצי כדור התחתון, שממנו אורה יוצאה לכל העולם, לעשות מהעולם כולו (עד לפנה הכי נדחת בקצוי תבל) ארץ ישראל, שזהו"ע ד"עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"¹¹, ו"עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל"¹¹, שבה יוקבעו כל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבכל העולם כולו מחובר לבית המקדש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, נשיא הדור, שהוא המשיח (גואלן של ישראל) שבדור, ועוד וג"ז עיקר, שהוא הנשיא דתורת החסידות¹², אשר, ע"י הפצתה חוצה ("יפוצו מעינותיך חוצה", עד לחוצה שאין חוצה ממנו, בכל קצוי תבל) פועלים ביאת מלכא משיחא¹³.

ועפ"ז מובן גודל העילוי ד"בית רבינו" – "מקדש מעט" העיקרי בגלות האחרון, "שנסע מקדש וישב שם", ולכן "הרי הוא מקום המקדש גופי' דלעתידי", ולא עוד אלא שבו יתגלה מקדש העתיד, ומשם ישוב

(8) תניא רפ"ז.

(9) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצב ואילך. וש"נ.

(10) "כמו בהגבהת כותלי בית שצריכים להתחיל להגבי' הקורה התחתון דוקא ואז ממילא יוגבהו העליונים הימנו, משא"כ אם הי' מתחיל מאמצע הכותל לא הי' מגבי' התחתונים" (תו"א בראשית ד, רע"א).

(11) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישע"י רמז תקג.

(12) להעיר, שתורת החסידות היא בחי' היחידה שבתורה (ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות), הקשורה עם בחי' היחידה שבישראל, נשמתו של משיח צדקנו (רמ"ז לחז"ב מ, ב. ועוד).

(13) אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו.

הוספה בשורת הגאולה

ע.

יש לומר – שהמקדש דלעתיד (ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים¹) יתגלה תחילה בהמקום "שנסע מקדש וישב שם"² בזמן הגלות ("בית רבינו שבבבל"³), ומשם יועתק למקומו בירושלים.

. . . ואולי יש לומר, שמרומז בלשון הרמב"ם (בהלכות מלך המשיח⁴) "ובנה מקדש במקומו" – דלכאורה: מהו הצורך להשמיענו כאן שבנין המקדש הוא במקומו? ולאידך, למה אינו מפרש המקום, "ובנה מקדש בירושלים"? – ש"במקומו" רומז גם על מקומו של מלך המשיח בזמן הגלות (לפני ש"הרי זה משיח בודאי"), היינו, שבהיותו בגלות (ששם יושב⁵ וממתין ומצפה לגאול את בני" ושכינה עמהן מהגלות) בונה מלך המשיח מקדש (מעט) שהוא מעין ודוגמת המקדש שבירושלים (כמו "בי כנישתא דשף ויתיב"³, "שנסע מקדש וישב שם"), בתור הכנה למקדש העתידי, שיתגלה תחילה שם, ומשם ישוב (עם הקב"ה ובנ"י) לירושלים.

. . . ואולי יש לומר, שמ"ש במדרש⁶ ש"בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם", קאי על גג בית המקדש דמקדש מעט שבחוץ לארץ⁷ שהוא במקום המקדש בירושלים ("שנסע מקדש וישב שם"), כי, לאחרי שמקדש העתידי יתגלה וירד למטה לא יהי צורך להשמיע לישראל "הגיע זמן

לקוטי

חוקת

שיחות

התמיהה אף גדולה יותר: המקור למשל זה הוא בגמרא²³, ששם כתובה ההוראה: הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו²⁴. דין זה מופיע כהמשך²⁵ לדין: הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו. ולכאורה, דוקא הלכה זו של "לחבירו" מתאימה יותר לענינו: (א) כאן מדובר אודות "מתנה"²⁶ סתם, ולא "פת" שהיא הכרחית. (ב) ההודעה נמסרת כאן למקבל המתנה עצמו, ולא "לאמו" –

ואילו רש"י מביא דוקא את המשל של "נתת פת לתינוק הודיע לאמו"!²⁷

ז. שירה – בקריעת ים סוף ובנחלי ארנון

כדי להבין זאת יש לבאר תחילה תמיהה כללית על פירוש רש"י, המסביר, שבמילים "ואשד הנחלים אשר נטה... ומשם בארה..." נרמזים פרטי הנסים שהראה הקדוש-ברוך-הוא בנחלי ארנון. והרי, לכאורה, פירוש זה, שמשמעות המילים "אשר נטה..." היא שחהר זו ונתקרב עד "גבול מואב", הוא רחוק מן הפשט. ואכן רואים, שמספר פשטנים²⁷ מפרשים שהמילים "אשר נטה..." אמורות לגבי הנחל או ישראל²⁸ ומציינות את המקומות שבהם היה הנחל, או ישראל, וכוונת המילים, ומשם בארה" היא לנטיעת בני ישראל ל"בארה", בהמשך למסעות הקודמים המוזכרים²⁹, או שהנחל נטה משם עד "בארה" – מקום הבאר³⁰. מדוע אין רש"י מסביר כפשטנים אלה, אלא כמדרש?

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

בפירושו לפסוקים כאן מתכוון רש"י

(23) שבת שם.

(24) ולהעיר שבדפוס שני דרש"י וכמה כת"י רש"י שתח"י הלשון הוא "הנותן כו' צריך כו'" (ע"ד ל' הש"ס), ולא "נתת כו' הודיע כו'" (כבבמד"ר שבהערה 18).

(25) ראה שבת שם: מכאן כו'.

(26) וראה שם תוד"ה הנותן מתנה, שזהו במתנה שנותן לו ע"י אהבה.

(27) ראה רמב"ן, אברבנאל, ספורנו, רבותינו בעה"ת. ועוד.

(28) ראה רמב"ע כאן. וראה גם חוקוני.

(29) ראה מגילה י"ד, א. אברהם, וראה גם חוקוני.

(30) ספורנו. וראה רבותינו בעה"ת.

להשיב לשאלה כללית על הסיפור הכתוב בתורה: בחומש מסופר על נסים רבים שעשה הקדוש-ברוך-הוא לישראל למען הצלתם, וביניהם נסים שהיו מחוץ לגבולות הטבע לגמרי. אך למרות זאת לא מצינו שישראל אמרו על כך שירה – חוץ מקריעת ים סוף ופרשתנו (בודאי הודו בני ישראל לקדוש-ברוך-הוא ושבתוהו גם על הנסים האחרים³¹, אך התורה אינה מזכירה זאת).

וצריך להבין – במה שונים שני הנסים הללו, שדוקא בהם אמרו ישראל שירה³²?

מכך לומד רש"י, שלפי זה הכרחי לומר, שבנחל ארנון התרחשו נסים גדולים ומיוחדים הדומים לקריעת ים סוף, כפי שרש"י מבאר ומדגיש זאת בפירושו על המילים "את והב בסופה" ו"ואת הנחלים ארנון" – "כשם שמספרים בבני ים סוף כד... בבני נחלי ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים".

יש לומר שההוכחה לכך שהתורה משווה נסים אלו לנסי הים איננה דוקא מהבחינה "סופה", הדומה ללשון "ים סוף" – כי הסבר זה רחוק מדרך הפשט – אלא מתוכן הסיפור באופן כללי: כיון שמסופר שישראל אמרו שירה דוקא כאן, הכרחי לומר שהנסים כאן היו "כשם" – בדומה לנסים של ים סוף, אשר "או ישיר".

ומסיבה זו מסביר רש"י שהפסוק עצמו רומז למהותם של הנסים, כי בפסוק מסופר שישראל אמרו שירה, ולכן מסתבר שהפסוק אומר גם, ולפחות ברמז, מדוע דוקא כאן אמרו שירה.

ח. ה' ילחם לכם...

מהו היתרון והמעלה של הנסים בקריעת ים-סוף בהשוואה לנסים האחרים, שדוקא אז אמרו שירה?

אין לומר שזאת משום שנס קריעת ים-סוף הציל את בני ישראל מסכנת נפשות³³ – כי גם

(31) במכש"כ וק"ו ממצות הודית ביכורים (רש"י ד"ה ואמרת אליו – תבוא כו, א) אף ששם מדובר (בעיקר) ע"ד "טובה" שבדרך הטבע.

(32) ראה יל"ש פרשתנו עה"פ עלי באר: מה ראו לומר שירה על הבאר ולא אמרו שירה על המן. וראה גם אברבנאל ואוה"ח כאן. ועוד.

(33) ראה מגילה י"ד, א. אברהם, וראה גם חוקוני מעבדות. פרש"י ס"פ שלח (מר"ם הדרשן).

בנחלי ארנון לעומת הנסים האחרים, ויש לומר שבפרט הבא – אף לעומת נס קריעת ים סוף: בנסים אלו אמר הקדוש־ברוך־הוא „מִי־39 מודיע לבני הנסים הללו: הענין שרק „ה' ילחם לכם” היה מודגש כאן עד כדי כך שישראל אף לא ידעו, לא אודות הסכנה ולא אודות ההצלחה!

וזהו המשמעות של „נתת פת לתינוק הודיע לאמו” והחידוש שבו לעומת „הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו”: „פת” אינה מתנה סתם, אלא ענין הכרחי, כדלעיל. וזהו גם המשמעות של „הודיע לאמו”: באופן כללי, תפקידה של האם לתת לתינוק את כל צרכיו. ולפיכך, כאשר מישוהו אחר „מחליף” את האם ונותן לתינוק „פת” – צריך להודיע לאמו.

וכן בעניננו: מדובר כאן על ענין הכרחי ביותר, בדומה ל„פת” – להציל את ישראל מסכנה כללית וגדולה⁴⁰, אשר באופן כללי, עסק בכך משה רבינו – „אמו” – הרועה הנאמן אשר דאג לישראל לכל צרכיהם⁴¹. כפי שרואים, תמיד כאשר חסר לישראל דבר מה, או בהמצאם בצרה, התמסר לכך משה רבינו, או התפלל לקדוש־ברוך־הוא.

ואילו בעניננו ניתנה כל העזרה והישועה שלא באמצעות משה רבינו⁴², אלא באופן של „ה' ילחם לכם ואתם תחרישון” לגמרי, וכדלעיל, אף יותר מקריעת ים סוף, ששם ידעו על הסכנה, וכן – משה התפלל לקדוש־ברוך־הוא⁴³. „פת” לא ניתנה באמצעות „אמו”.

לפי זה יש לומר, שהנמשל של „הודיע

בנסים האחרים ארע כך, ובעניננו: המן ובארה של מרים הצילו את בני ישראל מסכנת רעב וצמא במדבר.

וכן – אין לומר שזאת מפני שנס קריעת ים־סוף היה לגמרי מעל לטבע, שהרי גם המן ובארה של מרים לא היו בגדר הטבע, ואדרבה: דוקא הם נמשכו במשך קרוב לארבעים שנה.

אלא, החידוש המיוחד בכך היה, כנאמר בפסוק³⁴ „ה' ילחם לכם ואתם תחרישון”: במקרים אחרים³⁵, כאשר היו ישראל בסכנה מצד האומות, התרחש נס הישועה וההצלחה באופן שישראל נלחמו בהם והקדוש־ברוך־הוא הוביל לנצחונם של ישראל עד כדי נצחון באופן נסי.

אך בקריעת ים סוף היו ישראל באופן של „תחרישון” – הם לא עשו דבר כדי להנצל מן המצרים. הקדוש־ברוך־הוא בעצמו והוא בלבד „ילחם” נגד המצרים.

וענין זה, שהקדוש־ברוך־הוא עשה הכל במקום ישראל – „ה' ילחם לכם” – מראה על חיבה יתירה, שלא זו בלבד שהקדוש־ברוך־הוא מציל את ישראל מסכנה, אלא הוא אף חוסך מהם לעשות דבר מה לשם כך, ולכן דוקא נס זה הביא את ישראל לאמירת שירה.

וזהו החידוש גם בנס שהתרחש בנחלי ארנון: גם כאן³⁶ היתה הצלת בני ישראל באופן של „ה' ילחם לכם ואתם תחרישון”³⁷, ולכן גם נס זה עורר את ישראל לאמירת שירה³⁸.

ט. „אמו” – משה רבינו

לפי זה ניתן להבין גם מדוע מוסף רש”י את המשל „נתת פת לתינוק הודיע לאמו”:

רש”י מדגיש את היהודיות של הנסים

(34) בשלח יד, יד.

(35) ראה לדוגמא: בשלח יז, ח ואילך. פרשתנו שם, א ואילך. לקמן פסוק כא ואילך.

(36) ראה לקמן ד”ל דכאן זהו יותר מבקיים.

(37) להעיר מל’ היל”ש פרשתנו עה”פ על כן יאמר בספר מלחמות ה’: אתם עסקתם בספר ואני נלחם על ידיכם.

(38) ראה בחיי כאן: וישראל רואים .. (ו)אך הקב”ה נלחם בשבילם .. והם אין יודעים בזה כלום עד שהבאר הזה הדיעם ומיד אמרו שירה.

כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה”. מלשון רש”י מובן, שאמירת השירה נובעת מ„ראה הנס”: כאשר רואים נס מתעוררים לאמירת שירה⁴⁷.

ומסיבה זו מסביר רש”י, שכך היה גם בעניננו⁴⁸: גם מציאת הבאר על ידי ישראל לא היתה באופן טבעי, שאז לא „ראה הנס”: הם לא ראו את הנס עצמו, אלא את תוצאות הנס.

לכן מפרש רש”י, שההודעה לישראל על „הנסים הללו”, היתה בהמשך לכללות הנס: הבאר, באותה „הליכה” של „ומשם בארה” הסתובבה סביב המחנה באופן נסי, כך שכל ישראל ראו שהקדוש־ברוך־הוא מודיע על „הנסים הללו”.

יוצא, שישראל ראו את הנס⁴⁹, וכיון ש„וישראל ראו (לפיכך) ואמרו⁵⁰ שירה: עלי באר⁵¹, מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה”.

(משיחת ש”פ חוקת ובלק תשל”ח)

י. ישראל ראו את הנס

ועוד יש לומר, לגבי השינוי השני בפרש”י, שלפי האמור לעיל, שכוונת פירושי רש”י היא להסביר מה כאן יוצא מן הכלל לעומת כל הנסים, אשר משום כך אמרו ישראל שירה: על „אז ישיר משה”⁴⁶ מפרש רש”י: „אז

(44) ראה גם משכיל לדוד כאן (ע”ד הקבלה).

(45) גם יש לומר שהנמשל של אמו הוא משה. כי כשישראל ראו את הדם ואת הורועות לא ידעו מה זה וכמובן בפשטות, כשאירע דבר אי מובן שאלו את משה (ע”ד במן – בשלח טז, טז, טז, כג) – וא”ל משה: הוא גו’ והוא הסביר להם שזו ההרים כו’ (ועפ”ז מתורץ לשון הכתוב „היא הבאר גו’ למשה אסף את העם גו’”, דמאי קמ”ל בהאריכות? ומאי שייך לכאן?).

(46) בשלח טז, א.

(47) להעיר בראב”ע בשלח יד, כט. וראה ראב”ע ורמב”ן שם טז, יט) שבנ”י היו משוררים בעודם הולכים ביבשה בתוך הים.

(48) ובפרט שרש”י בבשלח שם מביא ג”כ משירת הבאר.

(49) עפ”ז מתורץ ג”כ אמרם שירה על הבאר, ולא על כללות ההצלחה (ראה לעיל סעיף ב) – כי ראיתם „ראו ואמרו כו’”) היתה רק בנס הבאר – „עלי באר .. והעלי כו’”.

(50) ומתורץ עפ”ז כפל (ואריכות) לשון רש”י: ראו ואמרו – בדוגמא ללשונו בבשלח שם.

(51) וי”ל שא”ז ד”ה חדש בפרש”י, כ”א המשך לפירוש הקודם (להדגיש ששירתם היתה על מה שראו כו’, כנ”ל הערה 49). וכדמוכח מהמשך לשון רש”י „ומנין שהבאר הודיעה כו’”, שאינו שייך להשירה „עלי באר כו’”.

יחי אדוננו מזרנו ורבינו מלך המשיח לְעוֹלָם וָעֶד